

Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 2 §:n ja rajat ylittävästä terveydenhuollosta annetun lain 20 §:n muuttamisesta HE 112/2022 vp

Viite: Sosiaali- ja terveysvaliokunta perjantai 23.09.2022 klo 09.00 / HE 112/2022 vp / Asiantuntijapyyntö

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitystä yleissopimuksen näkökulmasta.

Hallituksen esityksen keskeinen sisältö

Hyvinvointialueita, Helsingin kaupunkia ja HUS-yhtymää velvoitettaisiin kiireellisen hoidon lisäksi järjestämään välttämättömäksi arvioituja terveydenhuollon palveluja eräille ulkomailaisille henkilöille, joilla ei ole Suomessa kotikuntaa tai joilla ei ole muun kansallisen lain tai Suomea sitovan kansainvälisen lainsäädännön tai sopimuksen nojalla oikeutta muihin julkisen terveydenhuollon palveluihin kuin kiireelliseen hoitoon. Arvioidessaan palveluiden välttämättömyyttä, terveydenhuollon ammattihenkilö ottaisi henkilön terveydentilan lisäksi huomioon hänen Suomessa oleskelunsa ennakoidun keston. Alaikäisille tulisi järjestää kaikki tarvittavat terveydenhuollon palvelut saman laajuisina kuin niille alaikäisille, joilla on Suomessa kotikunta. Sääntelyä ei sovellettaisi henkilöihin, jotka ovat hakeutuneet Suomeen saadakseen tällä terveydenhuollon palveluita. Valtio korvaisi järjestävälle taholle annetuista palveluista aiheutuneet kustannukset rajat ylittävästä terveydenhuollosta annetun lain mukaisesti, jos kustannuksia ei saataisi perittyä henkilöltä itseltään. Henkilöiden maksukyvyttömyydestä ei saisi aiheutua estettä palveluiden saamiselle.

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Esityksen tavoitteet ovat ehdottoman kannatettavia.
- On erittäin myönteistä, että lapsen etu on lisätty perusteluihin yhdeksi palveluntarpeen arviointikriteeriksi jos hoitoa tarvitseva henkilö pääasiallisesti vastaa lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kasvatuksesta. Myös pykälätekstin tasolla olisi perusteltua painottaa, ettei oleskelun kesto yksinään ratkaise palvelujen välttämättömyyttä.
- Soveltamiskäytännön vaikutuksia lapsen oikeuksien toteutumiseen tulee seurata.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Yleisesti esityksestä ja YK:n lapsen oikeuksien komitean näkemyksistä

Esityksen tavoitteet eli välttämättömän huolenpidon turvaaminen perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittaen sekä yhdenvertaisen kohtelun edistäminen (s. 24–25) ovat kannatettavia. On myönteistä, että esityksessä huomioidaan sekä paperittomat että paperittomien kaltaisessa tilanteessa olevat. Tässä lausunnossa puhuttaessa paperittomista viitataan myös paperittoman kaltaisessa tilanteessa oleviin henkilöihin.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että esityksessä on yleisesti ottaen käyty kiitettävästi läpi YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen sisältöä sekä tuotu myös esiin YK:n lapsen oikeuksien komitean tulkinta- ja ratkaisukäytäntöä (s. 6–8). Lisäyksenä Oikeus terveyteen ihmisoikeutena -osioon, että mainitun Espanjaa koskevan päätöksen lisäksi YK:n lapsen oikeuksien komitea on antanut myös Sveitsiä koskevan päätöksen yksilövalitukseen, jossa oli kyse turvapaikkaa hakeneen lapsen oikeudesta terveyteen (s. 8).¹ Komitea katsoi, ettei Sveitsi ollut ryhtynyt kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin varmistaakseen lapsen pääsyn tarvitsemaansa hoitoon.

Lapsiasiavaltuutettu muistuttaa YK:n lapsen oikeuksien komitean painottaneen kaikkien yleissopimuksessa lapsille taattujen oikeuksien olevan keskenään riippuvaisia ja yhtä tärkeitä. Tämä tarkoittaa sitä, että oikeuden terveyteen (24 art.) toteutuminen ”on myös välttämätöntä kaikkien muiden yleissopimuksen mukaisten oikeuksien nauttimisen kannalta”.²

Palveluntarpeen arviointi

Lapsiasiavaltuutettu pitää perusteltuna, että välttämättömyyden arviointi perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja kiittää, että esitykseen on lisätty edellytys lapsen edun huomioi-

nista hoidon tarpeen arvioinnissa (s. 45). Pykälätekstin tasolla välttämättömyyden arvioinnin osalta kuitenkin korostetaan ainoastaan palveluihin hakeutuneen henkilön Suomessa oleskelun kestoa.

Lapsiasiavaltuutettu kiinnittää tässä yhteydessä painavaa huomiota lapsen edun arviointiin ja toteaa, että arvioitaessa oikeutta terveydenhuollon palveluihin tulisi lapsen yksilöllinen tilanne huomioida lapsen edun ensisijaisuuden edellyttämällä tavalla. Lapsen edun ensisijaisuuden kunnioittaminen edellyttää, että yksittäisissä päätöksissä lapsen etu arvioidaan ja määritellään kyseisen lapsen erityisolosuhteet huomioiden.³

Jotta soveltamiskäytännössä todella huomioidaan yksilöllinen tilanne ja lapsen etu, lapsiasiavaltuutettu pyytää sosiaali- ja terveystieteiden valtiokuntaa harkitsemaan yksilöllisen harkinnan edellytyksen lisäämistä pykälätekstiin.

Seuranta

Voidaan ehdottomasti olettaa, että esitetyllä sääntelyllä on myönteisiä vaikutuksia lapsiin, mutta erillistä lapsivaikutusten arviointia ei ole toteutettu. Tämän valossa lapsiasiavaltuutettu pitää erityisen tärkeänä, että esityksessä esitetyllä tavalla (s. 33 ja 49) huolellisesti seurataan, miten ehdotettu lainsäädäntö vaikuttaa lasten asemaan ja heidän oikeuksiensa toteutumiseen ja tarvittaessa ryhdytään toimenpiteisiin, jotta lasten ehdoton oikeus hoivaan ja huolenpitoon ja parhaaseen saavutettavissa olevaan terveydentilaan toteutuisi. Lisäksi on seurattava sitä, miten paperittomille aikuisille myönnettyt ja erityisesti myöntämättä jätetyt palvelut mahdollisesti vaikuttavat heidän mukanaan tulleiden lasten terveyteen.

Helsingissä 21.9.2022

Elina Pekkarinen
Lapsiasiavaltuutettu

Sonja Vahtera
Lakimies

¹ Ks. CRC/C/89/D/74/2019.

² YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 15 (2013) lapsen oikeudesta nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta (CRC/C/GC/15), kohta 7.

³ YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (CRC/C/GC/14), kohdat 32 ja 48.